

այսին կանոնաւոր զարգացմամբ խոնարհուած բայի մը՝ *esetես յաւելուածէն կրնայ ծագած ըլլալ։ Ուստի եւ երբեքի համաձայն (*adheses հմտ. ե-տես) *e-dōtesէ կազմուած է կանոնաւոր կաւարակի ձեւը. *երեցի, բերի։ Աւելի գոտւարկի է ապաւնոյ ձեւը (*երեցի) մեկնել։ Կրնայ ըլլալ որ ներկայի *eyses վերջաւորութենէն *yges իբր վերջաւորութիւն մը վերցուած ըլլայ. իսկ զի ծագումը չի մէջ փնտռելու է. (հմտ. ուլ, վերը, էլ 143)։ Բայց թէ՛ր պատճառաւ փոխանակ ներկայի ամբողջ *eyses վերջաւորութիւնն առնելու, առանց յօգականայ ձայնաւորի պարզապէս *yges վերջաւորութիւնն առնուած է։ Արդեօք սո՞մ. կո.ի եւ ստորագասականի սկզբնաբար այն տեսակ վերջաւորութիւններ յատուկ էին։ Սակայն սպառնիքի 1. դէպքը յօգականայ ձայնաւորով կազմուած է։ Գարձեալ, ըստ իմ տուած մեկնութեան՝ սպասուելու *սլէկէ հեւը՝ որ կանոնի համաձայն փոխուած է *սլէի. Արդեօք ներկայի -յի (*երեցի) օ՛րէ յառաջ եկած եով. *ալ-յ) եւ կո.ի -ի (*երեցի) վերջաւորութեանց ազդեցութեամբը. — Բազմաբարձ քր. հրմ. ձեւը՝ ք-սլեյ-քէ ձեւին պարզ յոգնականացումն է կր. կո.ի ք տառէն յառաջ գրուած ա յաւելուածոյ զորով, եղ. ք-սլեյ-քէ ձեւին մասին վարդ պիտի խօսուի։

Ձեռք գրադեցընդ + տառի մասին Հիւրշման Armenische Studien I 89 հետեւեալ դիտողութիւնը կ'ընէ. "Յոգնական կո.ի + տառը կաւարկէ չէ հնգեւթ. ԵՑէ յառաջ եկած ենթադրել, բնակ զի վերջաւոր. 3 տառը հայերէնի մէջ կ'իյնայ (հմտ. ձայնաւոր արմատներու եղ. ուղ.ք, նոյնպէս բաղանայի արմատներու եղ. սեւ.ք) իսկ չի սկիւ. -asats հետ համեմատութեան բերուիլը ձայնական օրինակը կը հալաւանի։ Եւրոք անուանց ու գերանուանց յգ. ուղ.ի եւ բայերու յգ. 1. եւ 2. դէպքերուն + տառին մասին գոհացողիչ լուծումը մը տրուած չէ։ Միտ զննելու է, որ ուլ թէ նախնական 3 գիրը, այլ նախնական 8-ն հայերէնի մէջ չի կրնար փոխուած ըլլալ... Եղ. գործիականի չի = ք + վերջաւորութիւնը՝ ըստ ամենայնի սկիւ. -dhes վերջաւորութեան կը համապատասխանէ. ի հարկէ 3-ն վերջաւորութիւնը պէտք էր իյնալ, ու հմտ. անդ դարձեալ էջ 95։ Այս դիտողութիւնը կ'ընդգծէ նաեւ բուզգէ Beitrage zur etymologie Erlauterung d. arm. Sprache. p. 43. Բուզգէ մեր քննութեան նիւթ եղած ձեւերուն + տառը -8-ն ծագած կ'ընդգծին։ Ինքը կը կարծէ թէ, ժամանակաւ հղովմանց վրայ *ս մասնիկ մը կրնար կցուած ըլլալ. այս մասնիկն անշուշտ իրեն հետեւորդ ձայնաւորով սկսող բառի պատճառաւ և ձայնը՝ օր փոխած եւ այնուհետեւ այս վերջին ձեւն ընդհանրացած ըլլաւու է։ Այս ենթադրութիւնը օսական շատ հաւանական չէ։ Ինչու որ, թէ՛ր պատճառաւ և մասնիկը միայն -8 վերջաւորող հղովմանց վրայ պիտի կցուի եւ ոչ նաեւ միւսներուն։ Չայնաւորներէ յառաջ -ո ձեւին ընդհանրանալն ու շատ զարմանալի է։ Այսու հանդերձ Բուզգէն Grundriss II 660 Բուզգէի այս ենթադրութիւնը "մատարութեան արժանի է կը համարի։

Աօի մեզի գեղեցիկ օրինակ մըն է, թէ երբեմն որչափ դժուարին է ուղղել պարզ խնդիր մը, որ ի սկզբան թիւր ըմբռնուած է։ Բարձրագոյն Studien II 184 կ'երեւալ թէ Բուզգէի տուած մեկնութեան անգոր ըլլալն զգացած ըլլալով, կը ջանայ յօգնակերտ + տառը -նս յետագա մասնիկ մեկնել, որմէ հեւացած ըլլալու էին հաւաքականը, Սակայն այս պարզապէս մէջ չի առնէ գտնուող, վերջնութեան փանկին ձայնաւորը չէր կրնար ինկած ըլլալ։ + տառին ետեւ ձայնաւոր մը չգտնուելուն կ'երաշխտուէր ի մէջ այլոց *սլէի-սլէի ձեւը. վարդ պիտի տեսնէր թէ -ն մասնիկը՝ վերջականիկ ձայնաւորներուն կորստանէն յառաջ (բայց բաղաձայն վերջաւորութեան օրէնքէն ետքը) տեղի ունեցած է։ Գարձեալ *սլէի-սլէի, ինչպէս նաեւ ներկայիս իւր նախնական վերջականիկ պահած է (հմտ. չորս, նիւթ). Թ. Էյէ MS. IX 157.

(Հարմարեցիւն)

Յ

ՊԱՅՄԱՆԱՆ

ԵԳԻՍԵՐԹՈՒԳՈՒՈՒՍՈՅ ԱՅԳՆՈՒՆԵ ՄԻՋԵՄՈՒՑ
Կ'ԷԼԼԵՆ ՀՈՅ ԵԳՐԱԿԱՊԱՌԱԹԵՆՆ ՎԵՐՄԵՆ-
ԲԱԳՈՒԹԵՆԵՀ ՀՈՒՐԻՍ

(Հարմարեցիւն)

Բ. Եր համարձակելը յառաջ բերել պատճառներն ալ՝ որովք հայ եպիսկոպոսութեան վերանորոգութեան անհրաժեշտ հարկաւորութիւնը կը ճշմարտեն։

Ստորոգ է, մեր հաւատքն այն կաթողիկէ հաւատքն է, որ ամեն ուղղափառ ազգայնութեանց յատուկ է։ Բայց քրիստոնէութեան սկզբնաւորութենէն թէպէտ հաւատքի մէջ միացեալ, սակայն միջո, ընդհանուր եկեղեցւոյն մէկ առանձինն կեցած կարգը կը կացուցանէր ու կը կացուցանէ հիմակ ալ մեր եկեղեցին։ Ինչու որ իր ստատուածային պաշտամունքը — թէ յառնականէն ու թէ լատինականէն տարբերող — հայ արարողութեամբ՝ հայերէն լեզուով կը կատարէ։

Միայն աս գաւա, աս տարբեր եկեղեցին պահ հայ ազգին լեզուն մինչեւ ցայսօր, իրեն հին հայրենիքին մէջ, երբ քաղաքային անկախութիւնը կորսնցընելէն ետեւ՝ օտար իշխանութեանց բռնութեանը տակ ինկաւ։

Աս յատուկ եկեղեցին պահպանեց հայերէն լեզուն՝ մեր — հին հայրենիքէն, դարերով դուրս գաղղթը — նախնիներուն մէջ ալ։ Ուստի մասնաւոր եկեղեցին կանգուն կը կենալ գեւ